

Vrijwilligerswerk onder werkenden en niet-werkenden

Koos Arts en Saskia te Riele

In 2009 deed ruim 22 procent van de volwassenen vrijwilligerswerk voor een organisatie of vereniging. Niet-werkenden deden dat iets vaker dan degenen met betaald werk en zij besteedden bovendien bijna twee keer zoveel tijd aan vrijwilligerswerk. De omvang van de baan speelt ook een rol. Van de mensen met betaald werk tot 20 uur per week is 28 procent vrijwilliger tegen 19 procent van de mensen met een voltijdbaan. Andere baankenmerken, zoals de werktijdenregeling of de reistijd van en naar het werk, zijn minder belangrijk. Van de niet-werkenden zijn vooral degenen zonder eigen inkomsten en gepensioneerden als vrijwilliger actief. Mensen met een uitkering besteden er de meeste tijd aan. De laatste jaren is het vrijwilligerswerk niet gedaald: het arbeidsvolume van vrijwilligerswerk is licht toegenomen en komt gemiddeld over de periode 2001–2009 uit op 4,8 procent van het totale arbeidsvolume.

1. Inleiding

Behalve via een betaalde baan kunnen mensen zich ook onbetaald inzetten voor organisaties. De inzet van deze vrijwilligers is van belang om verenigingen en organisaties draaiende te houden en draagt daarmee bij aan het in stand houden van een sterk maatschappelijk middenveld. Vrijwilligerswerk wordt bovendien geassocieerd met solidariteit, betrokkenheid bij de medemens en met gemeenschapszin. Het wordt dan ook vaak gezien als een belangrijke graadmeter voor de sociale samenhang in een land (Putnam, 2000; Knulst en van Eijck, 2002).

Hoewel vrijwilligersorganisaties vaak aangeven dat zij een tekort aan vrijwilligers ervaren (Devilee, 2005), lijkt er in Nederland geen sprake van een substantiële daling in het vrijwilligerswerk (Arts en Te Riele, 2010; Dekker De Hart en Faulk, 2007). Wel is in verschillende onderzoeken geconstateerd dat het vrijwilligerswerk aan het vergrijzen is (Arts en Te Riele, 2010; Knulst en van Eijck, 2002; Van Ingen, 2009). Het aandeel vrijwilligers is relatief groot onder ouderen en de gemiddelde leeftijd is de laatste jaren toegenomen. Daarnaast blijkt dat hoger opgeleiden en kerkeijken, vooral protestanten, vaker vrijwilligerswerk doen, terwijl niet-westerse allochtonen en mensen in sterk stedelijke gebieden juist minder vaak als vrijwilliger actief zijn (Arts en te Riele, 2010; Bekkers en Boezeman, 2009; Dekker en De Hart, 2009).

Ook een betaalde baan kan van invloed zijn op vrijwilligerswerk. Er blijft immers minder tijd voor over. Een groeiende arbeidsparticipatie zou dan ook tot een daling van het aandeel vrijwilligers kunnen leiden. Aan de andere kant brengt het hebben van werk contacten met zich mee die de kans kunnen vergroten om voor vrijwilligerswerk gevraagd te worden (Faulk, 2009; CBS, 1992).

In deze bijdrage gaan we na hoe betaald werk samenhangt met vrijwilligerswerk. Onderzocht wordt of werkenden vaker of juist minder vaak als vrijwilliger actief zijn dan niet-werkenden en of zij daar meer of juist minder tijd aan

besteden. Ook kenmerken van de baan, zoals de arbeidsduur, reistijd en werktijdenregeling worden daarbij meegenomen. Daarnaast gaan we na of er verschillen zijn tussen diverse groepen niet-werkenden, zoals gepensioneerden, arbeidsongeschikten en mensen met zorgtaken. Eerst volgt echter in paragraaf 2 een korte beschrijving van ontwikke-

Vrijwilligerswerk

Vrijwilligerswerk is volgens de definitie van de Interdepartementale Commissie Vrijwilligersbeleid (1982) 'werk dat in enig georganiseerd verband onverplicht en onbetaald wordt verricht ten behoeve van anderen of de samenleving'. Dit vrijwilligerswerk wordt in diverse onderzoeken echter verschillend uitgevraagd, wat uiteenlopende schattingen van het aandeel vrijwilligers oplevert (Arts en Te Riele, 2010; Dekker, De Hart en Faulk, 2007).

Cijfers over vrijwilligerswerk van het CBS zijn doorgaans gebaseerd op de vraagstelling die in het Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS) wordt gehanteerd. Hierin wordt aan respondenten gevraagd of zij zich in het afgelopen jaar minstens één keer onbetaald hebben ingezet voor organisaties en verenigingen op een aantal verschillende gebieden. Dit zijn: jeugd- en buurthuiswerk, school, verzorging, sportvereniging, hobby- of gezelligheidsvereniging, culturele vereniging, kerk of moskee, vakbond of bedrijfsorganisatie en politieke partij of actiegroep. Dit levert voor de bevolking van 18 jaar of ouder 42 procent vrijwilligers op in 2008. Dit aandeel is sinds 1997 vrijwel gelijk gebleven.

Voor dit artikel is echter vooral gebruik gemaakt van de Enquête Beroepsbevolking (EBB). Eén van de redenen daarvoor is dat het aantal respondenten in dit onderzoek, jaarlijks gemiddeld 80 duizend, veel groter is dan in het POLS, met circa achtduizend respondenten in 2008 en rond de vierduizend in eerdere jaren. Om uitsplitsingen te kunnen maken naar verschillende groepen werkenden en niet-werkenden is informatie over een groot aantal respondenten nodig. Bovendien bevat de EBB meer kenmerken van de baan. Ten slotte wordt in de EBB naar de werksituatie op het moment van het vraaggesprek gevraagd, zodat het vrijwilligerswerk gerelateerd kan worden aan de actuele arbeidsmarktpositie.

De vraagstelling in de EBB levert echter wel een lagere schatting van het aandeel vrijwilligers op. Op de vragen 'doet u vrijwilligerswerk' en 'doet u dat voor een instelling of organisatie' antwoordde in 2009 22 procent van de volwassenen bevestigend. Dit percentage is vergelijkbaar met het aandeel van 24 procent dat volgens het POLS in de vier weken voor het onderzoek als vrijwilliger actief is geweest. Dit bevestigt het beeld dat in de EBB vooral wordt vastgesteld wie er op het moment van het vraaggesprek als vrijwilliger actief is. Zie verder Arts en Te Riele (2010) voor een vergelijking van beide bronnen.

lingen in het vrijwilligerswerk en komt de samenhang met enkele persoonskenmerken aan de orde. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van de Enquête Beroepsbevolking (EBB, zie ook kader), waaraan gegevens uit het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) over het huishoudensinkomen en de voornaamste inkomstenbron van personen zijn gekoppeld. In deze bijdrage worden gegevens over personen van 18 jaar of ouder gepresenteerd.

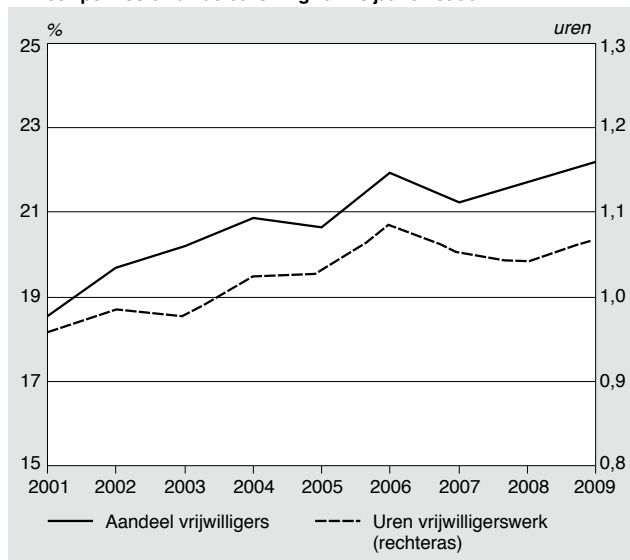
2. Vrijwilligerswerk in het kort: trends en determinanten.

2.1 Ontwikkelingen in vrijwilligerswerk

In 2009 deed ruim 22 procent van de volwassen bevolking van Nederland op het moment van het vraaggesprek vrijwilligerswerk voor een instelling of organisatie. Dit komt neer op zo'n 2,8 miljoen vrijwilligers. Vanaf 2001 is dit percentage licht toegenomen. Andere onderzoeken, waarin ook weer op andere manieren naar vrijwilligerswerk wordt gevraagd (zie ook kader), laten zien dat het aandeel vrijwilligers de laatste jaren stabiel is gebleven (Bekkers en Boezeman, 2009; Te Riele en Schmeets, 2010) of zelfs licht is gedaald (Dekker, De Hart en Faulk, 2007; Van Ingen, 2009). Over het geheel genomen is de conclusie dat het aandeel vrijwilligers de laatste jaren vrijwel gelijk is gebleven.

Ook als het gaat om het gemiddelde aantal uren per week dat vrijwilligers voor organisaties actief zijn, is er weinig veranderd. In 2001 besteedden vrijwilligers 5,2 uur per week aan activiteiten voor organisaties, in 2009 ging het om 4,9 uur. In andere onderzoeken wordt een lichte afname gevonden in de tijd die aan vrijwilligerswerk wordt besteed (Van Ingen, 2009). Een manier om een beeld te krijgen van de totale productie van vrijwilligerswerk, is door het aandeel vrijwilligers te combineren met de tijd die zij eraan besteden. Daaruit blijkt dat we per hoofd van de bevolking in 2009 ruim één uur per week aan vrijwilligerswerk hebben besteed.

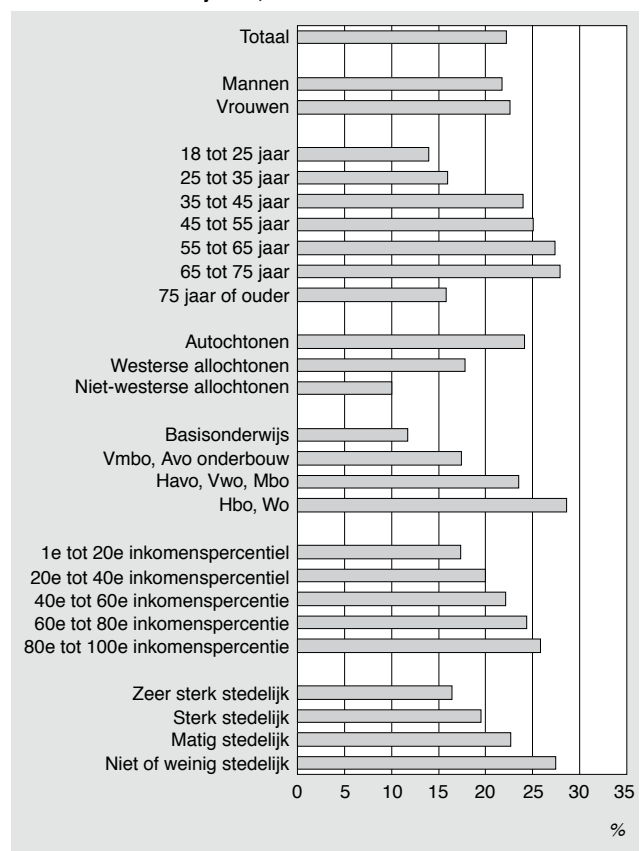
1. Aandeel vrijwilligers en gemiddeld aantal uren vrijwilligerswerk per week per hoofd van de bevolking van 18 jaar en ouder

2.2 Vrijwilligerswerk naar achtergrondkenmerken

Er zijn soms grote verschillen tussen diverse bevolkingsgroepen, zowel in de mate waarin zij vrijwilligerswerk doen als in de tijd die zij daaraan besteden. Zo waren ouderen van 65 tot 75 jaar in 2009 met 28 procent veel vaker actief dan jongeren van 18 tot 25 jaar met 14 procent. Bovendien besteedden oudere vrijwilligers meer tijd aan vrijwilligerswerk: gemiddeld 6,5 uur per week tegen 4,5 uur gemiddeld per week door jongere vrijwilligers. Ook hoogopgeleiden doen naar verhouding vaak vrijwilligerswerk: 28 procent tegen 12 procent bij de laagst opgeleiden. De laag opgeleide vrijwilligers besteden er wel meer tijd aan dan hoog opgeleide vrijwilligers (respectievelijk 6 en 4,6 uur gemiddeld per week).

2. Aandeel vrijwilligers, bevolking van 18 jaar of ouder, naar geslacht, leeftijd, herkomstgroepering, opleidingsniveau, huishoudensinkomen en stedelijkheid, 2009

Hiermee samenhangend speelt ook inkomen een rol. In het hoogste inkomenskwintiel ¹⁾ is het aandeel vrijwilligers groter dan in het laagste, 26 tegenover 17 procent. Net als bij opleidingsniveau zijn vrijwilligers met lagere inkomens echter wel meer uren per week actief. Daardoor zijn er tussen deze groepen nauwelijks verschillen in de totaal aan vrijwilligerswerk bestede tijd per hoofd van de bevolking. Tot slot hangen ook herkomst en stedelijkheid samen met vrijwilligerswerk. Niet-westerse allochtonen doen naar verhouding weinig vrijwilligerswerk: 10 procent tegen 24 procent van de autochtonen. Als zij dit doen, dan besteden zij daar echter wel meer tijd aan. Ook in sterker verstedelijkte gebieden zijn relatief minder vrijwilligers te vinden: in de grote

steden doet ruim 16 procent vrijwilligerswerk, in dorpen en op het platteland gaat het om 27 procent.

De verschillen tussen mannen en vrouwen zijn echter klein. Waar het aandeel vrijwilligers iets groter is onder vrouwen, besteden mannen er gemiddeld weer meer tijd aan. Deze bevindingen komen overeen met die in andere onderzoeken (Bekkers en Boezeman, 2009; Te Riele en Schmeets, 2010, Dekker en de Hart, 2009), waar ook blijkt dat er maar kleine verschillen zijn tussen mannen en vrouwen, maar grote naar opleidingsniveau, leeftijd, herkomst en stedelijkheid.

3. Vrijwilligerswerk en positie op de arbeidsmarkt

Naast bovengenoemde achtergrondkenmerken kan ook de positie op de arbeidsmarkt een rol spelen. Een betaalde baan kost tijd, waardoor er mogelijk minder tijd overblijft om vrijwilligerswerk te doen. Daar staat tegenover dat via het werk netwerken kunnen worden opgebouwd, die er toe kunnen leiden dat mensen eerder voor vrijwilligerswerk gevraagd worden (Faulk, 2009). Uit eerder onderzoek blijkt dat werkenden vaker vrijwilligerswerk doen, vooral in een deeltijdbaan (Dekker en de Hart, 2009). Niet-werkenden zouden echter meer tijd aan vrijwilligerswerk besteden (Bekkers en Boezeman, 2009).

3.1 Betaald werk en vrijwilligerswerk

Het aandeel vrijwilligers in de niet-beroepsbevolking was in 2009 iets groter dan in de werkzame en werkloze beroepsbevolking. Van degenen die niet of minder dan twaalf uur per week werken en ook niet op zoek zijn naar een baan van twaalf uur of meer per week (de niet-beroepsbevolking), doet 24 procent vrijwilligerswerk. Onder werkenden die twaalf uur of meer per week werken (de werkzame beroepsbevolking), is dat 21 procent. Van de werkloze

beroepsbevolking ten slotte is rond 22 procent in 2009 als vrijwilliger actief.

In deze bijdrage wordt iedereen die werkt, ook als dat minder dan 12 uur per week is en ongeacht of zij zoeken naar een baan van 12 uur of meer per week, tot de werkenden gerekend. Dan is van alle werkenden 21 procent als vrijwilliger actief en van de niet-werkenden 23 procent. In de periode 2001–2009 is dit verschil vrijwel stabiel gebleven. Deze verschillen worden niet veroorzaakt door verschillen in de samenstelling van de groep werkenden en niet-werkenden in termen van leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. Correctie hiervoor levert geen andere uitkomsten op.

Werkenden blijken echter actiever als wordt gevraagd naar vrijwilligerswerk in de afgelopen twaalf maanden, zoals dat in het Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS) wordt gedaan. In 2008 gaf 45 procent van de werkenden aan in de afgelopen twaalf maanden als vrijwilliger voor een organisatie of vereniging actief te zijn geweest, tegenover 37 procent van de niet-werkenden. Dit verschil is kleiner wanneer alleen naar vrijwilligerswerk in de afgelopen vier weken wordt gevraagd. Dit wijst er op dat werkenden wel vaak betrokken zijn, maar waarschijnlijk vaker incidenteel en minder intensief dan niet-werkenden.

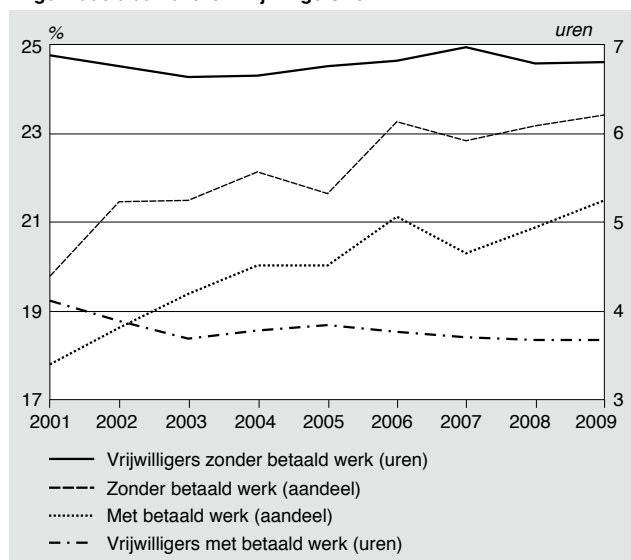
Dat werkenden minder intensief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk blijkt ook uit de hoeveelheid tijd die deze vrijwilligers in hun activiteiten steken. Vrijwilligers met betaald werk besteden namelijk duidelijk minder tijd aan vrijwilligerswerk dan niet-werkenden. Waar vrijwilligers zonder betaald werk in 2009 gemiddeld 6,8 uur per week actief waren voor een organisatie, waren vrijwilligers met betaald werk dat 3,7 uur per week. Het gemiddelde aantal uren dat vrijwilligers met en zonder betaald werk aan vrijwilligerswerk besteden is in de periode 2001–2009 nauwelijks veranderd.

3.2 Soort organisatie

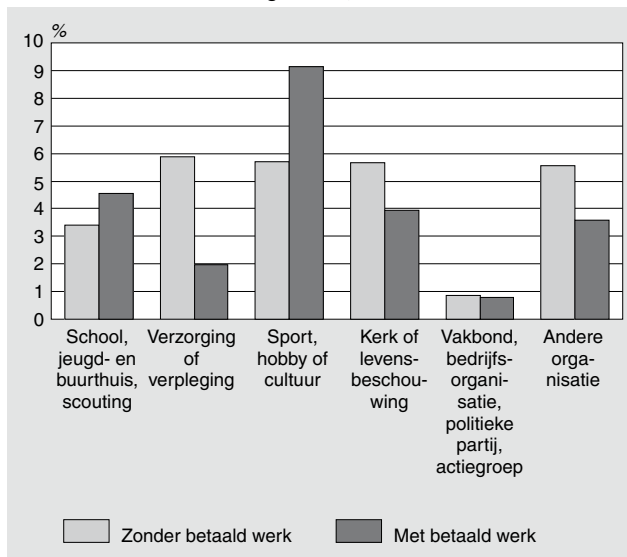
Ook als het gaat om het soort organisatie waarvoor mensen vrijwilligerswerk doen, zijn er verschillen tussen werkenden en niet-werkenden. Werkenden zijn vaker actief voor school, jeugd- en buurthuiswerk en voor sport-, hobby- en cultuurverenigingen, terwijl niet-werkenden zich juist verhoudingsgewijs vaak inzetten in de verzorging en voor religieuze organisaties. Zo zet bijna 6 procent van de niet-werkenden zich in voor organisaties in de zorg, tegenover 2 procent van de werkenden. Bij sport, hobby en cultuur gaat het juist om respectievelijk bijna 6 procent van de niet-werkenden en ruim 9 procent van de werkenden. Een vergelijkbaar beeld komt naar voren uit het POLS. Voor alle soorten organisaties geldt dat vrijwilligers zonder betaald werk bijna twee keer zoveel tijd aan vrijwilligerwerk besteden als vrijwilligers met betaald werk.

De gevonden verschillen hebben deels te maken met de samenstelling van de verschillende groepen. Als rekening wordt gehouden met geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en samenstelling van het huishouden, dan blijken niet-werkenden juist meer actief voor school, jeugd- en buurthuiswerk.

3. Aandeel vrijwilligers, bevolking van 18 jaar of ouder, en het gemiddeld aantal uren vrijwilligerswerk

4. Aandeel vrijwilligers, bevolking van 18 jaar of ouder, met en zonder betaald werk naar soort organisatie, 2009

Bovendien vallen de verschillen tussen werkenden en niet-werkenden bij activiteiten voor kerk en religieuze organisaties grotendeels weg. De verschillen in de verzorging en de sport blijven wel bestaan, al worden deze iets kleiner.

4. Werkenden: baankenmerken en vrijwilligerswerk

Ook kenmerken van de baan kunnen samenhangen met vrijwilligerswerk. Als bijvoorbeeld meer tijd aan betaald werk wordt besteed, kan dit een belemmering zijn om tijd aan vrijwilligerswerk te besteden. Verschillende studies laten dan ook zien dat het aandeel vrijwilligers groter is in kleinere banen (Van Ingen 2009, Dekker en De Hart, 2009). Een lange reistijd of regelmatig overwerk leiden er eveneens toe dat betaald werk meer tijd kost, en kunnen daarom ook ten koste gaan van vrijwilligerswerk. Ten slotte kunnen ook andere kenmerken een rol spelen. Een baan met onregelmatige werktijden kan bijvoorbeeld lastiger af te stemmen zijn op verplichtingen die vrijwilligerswerk met zich meebrengt.

4.1 Omvang van de baan

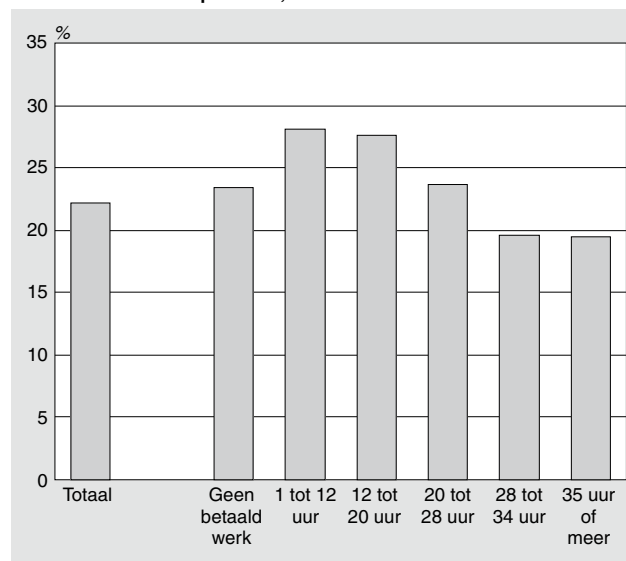
Mensen met betaald werk doen vaker vrijwilligerswerk naarmate zij minder tijd aan hun betaalde baan besteden. In 2009 zijn vooral deeltijders met een baan tot 20 uur per week vaak vrijwilliger, met 28 procent. Zij zijn zelfs vaker actief dan mensen zonder betaald werk, waarvan ruim 23 procent vrijwilligerswerk doet. Voltijders en mensen met een grote deeltijdbaan zijn het minst vaak actief als vrijwilliger, rond 20 procent. Zij zijn voor de meeste soorten organisaties minder vaak actief. Uitzondering zijn organisaties op het gebied van sport, hobby en cultuur, waar voltijders en mensen met een grote deeltijdbaan juist vaak vrijwilligerswerk voor doen. Ook voor de vakbond zijn zij vaker actief.

Vrijwilligers met kleinere banen besteden nauwelijks meer tijd aan activiteiten voor organisaties dan vrijwilligers met

een grotere baan. Alleen vrijwilligers met een baan tot twaalf uur per week doen met 4,3 uur per week wat meer vrijwilligerswerk dan in grotere deeltijdbanen. Vrijwilligers met een voltijdbaan besteden hier met gemiddeld 3,8 uur per week niet veel minder tijd aan.

De groep voltijders als geheel besteedt gemiddeld per hoofd wel minder tijd aan vrijwilligerswerk, omdat zij minder vaak vrijwilligerswerk doen. Mensen met kleine deeltijdbanen besteden gemiddeld 1,2 uur per week aan vrijwilligerswerk, voor mensen met voltijdbanen is dat 0,7 uur. Niet-werkenden doen met 1,6 uur gemiddeld per week nog altijd beduidend meer vrijwilligerswerk.

5. Aandeel vrijwilligers, bevolking van 18 jaar of ouder, naar aantal uren betaald werk per week, 2009

4.2 Andere baankenmerken

Andere kenmerken van de baan hangen minder sterk samen met vrijwilligerswerk (zie ook de kerncijfertabel aan het eind van dit artikel). Zo maakt het weinig uit of de reistijd naar het werk kort of lang is. Het aandeel vrijwilligers is in alle groepen ongeveer even groot, circa 20 procent, en vrijwilligers met korte en lange reistijden besteden vrijwel evenveel tijd aan deze activiteiten. Dit komt deels doordat hoger opgeleiden, die vaker vrijwilligerswerk doen, ook vaker een langere reistijd hebben. Werk mee naar huis nemen of regelmatig overwerken zijn eveneens geen belemmering om vrijwilligerswerk te doen. Het aandeel vrijwilligers is met een kwart zelfs groter onder degenen die soms of regelmatig werk mee naar huis nemen dan bij degenen die dat niet doen, waar iets minder dan een vijfde actief is. Dit verschil wordt eveneens grotendeels verklaard doordat vooral hoger opgeleiden werk mee naar huis nemen. Wanneer voor verschillen in samenstelling in termen van leeftijd, geslacht en opleidingsniveau wordt gecorrigeerd, dan is er niet langer sprake van een verschil tussen mensen die wel en niet werk mee naar huis nemen.

Werkenden die ook 's avonds, 's nachts of in het weekend werken, doen net zo vaak vrijwilligerswerk als degenen met regelmatige werktijden. In al deze soorten banen besteden vrijwilligers ook ongeveer even veel tijd aan vrijwilligers-

werk. Wel lijkt werk in ploegendienst minder goed te combineren met vrijwilligerswerk. In dit soort banen is bijna 17 procent vrijwilliger. Ook dit heeft echter deels te maken met opleidingsniveau: lager opgeleiden hebben dergelijke banen vaker, en met leeftijd: jongeren zitten vaker in ploegendienst dan ouderen. Wanneer hiervoor gecorrigeerd wordt, dan neemt het verschil tussen de groep met en zonder ploegendienst dan ook wat af.

Een relatief groot aandeel vrijwilligers is te vinden in de niet-commerciële dienstverlening en vooral in de landbouw. In deze sectoren doet respectievelijk 25 en 28 procent van de volwassen vrijwilligerswerk. In de industrie en de commerciële dienstverlening ligt dit aandeel met respectievelijk 18 en 19 procent een stuk lager. Het hoge aandeel vrijwilligers onder mensen met betaald werk in de landbouw komt voor een deel doordat dit soort bedrijven meer in weinig verstedelijkte gebieden te vinden zijn. Hier wordt immers vaker vrijwilligerswerk gedaan. Het beroepsniveau, ten slotte, hangt ook samen met het doen van vrijwilligerswerk. In de hogere beroepsgroepen is het aandeel vrijwilligers groter dan in de lage en elementaire beroepen, met 27 tegenover 17 procent. Ook als er rekening mee wordt gehouden dat er in de hogere beroepsgroepen meer hoogopgeleiden en minder jongeren te vinden zijn, blijft er een verschil tussen het hogere en lagere beroepsniveau, al is dat verschil veel kleiner. Overigens geldt ook hier dat er veel minder verschillen zijn in de uren die vrijwilligers in verschillende beroepsniveaus en bedrijfstakken aan vrijwilligersactiviteiten besteden.

5. Niet-werkenden: belangrijkste bron van inkomsten en vrijwilligerswerk

Uit het voorgaande is duidelijk geworden dat niet-werkenden meer vrijwilligerswerk doen en er vooral meer tijd aan besteden dan degenen met betaald werk. Werkenden besteden er gemiddeld genomen meer tijd aan naarmate de arbeidsduur van hun baan kleiner is. Ook bij de niet-wer-

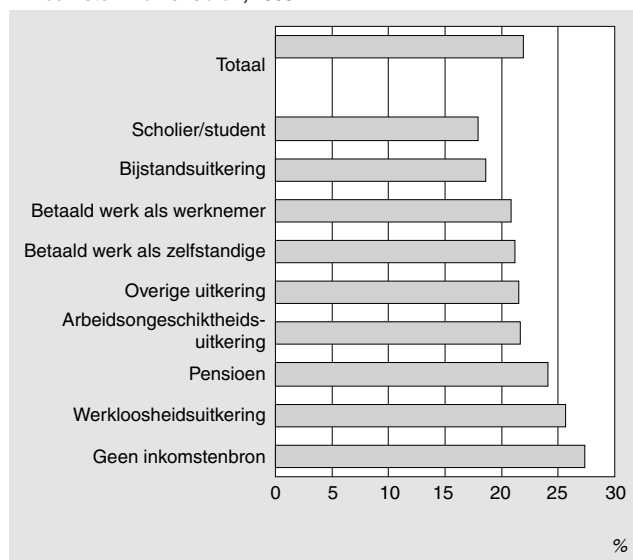
kenden kunnen er verschillen tussen diverse groepen zijn, bijvoorbeeld tussen gepensioneerden, scholieren en arbeidsongeschikten. Om hier meer inzicht in te krijgen, is gekeken naar de belangrijkste bron van inkomsten van personen. Deze gegevens zijn afkomstig uit het SSB en zijn aan de gegevens van respondenten uit de EBB toegevoegd. De meest recente informatie hierover is van 2008.

Het aandeel vrijwilligers is met 27 procent het grootst onder degenen die zelf geen inkomsten hebben. Deze groep bestaat voornamelijk uit vrouwen, vaak met kinderen. Zij doen relatief vaak vrijwilligerswerk voor school of jeugdwerk. Andere groepen waar veel vrijwilligers zijn te vinden, zijn ontvangers van een werkloosheidsuitkering en gepensioneerden. Deze laatste groep bestaat alleen uit 55-plus-sers, een groep waarin vaak vrijwilligerswerk wordt gedaan. Zij zijn vaak actief in de verzorging of voor de kerk of een levensbeschouwelijke organisatie en besteden gemiddeld 6,6 uur per week aan vrijwilligerswerk. Dat is meer dan vrijwilligers zonder inkomstenbron; deze groep doet gemiddeld 5,8 uur per week vrijwilligerswerk.

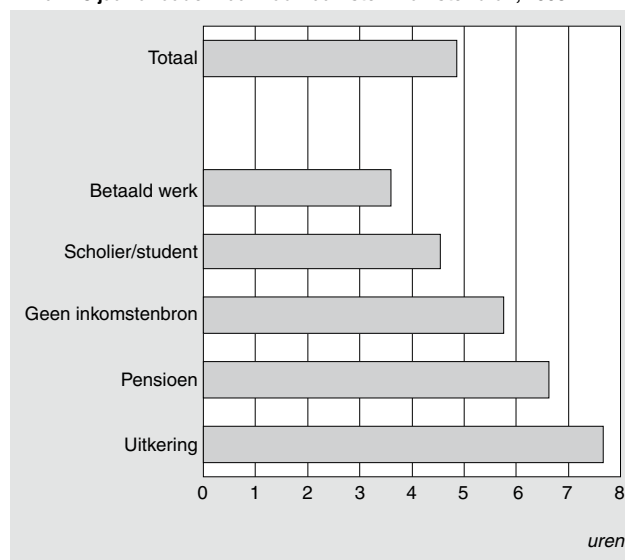
Scholieren en studenten zijn het minst vaak als vrijwilliger actief. Van hen doet 18 procent vrijwilligerswerk in 2008. Dit komt overeen met eerdere bevindingen dat jongeren, die vaak nog een opleiding volgen, doorgaans minder vaak vrijwilligerswerk doen. Zij besteden er ook relatief weinig tijd aan, ongeveer 4,5 uur per week. Alleen degenen met inkomsten uit werk doen dat met ruim 3,6 uur per week nog minder. Een andere groep waarin relatief wat minder vrijwilligers te vinden zijn, zijn ontvangers van een bijstandsuitkering. In deze groep bevinden zich naar verhouding veel ouders uit eenoudergezinnen en niet-westerse allochtonen. Van hen doet 19 procent vrijwilligerswerk. Als zij vrijwilliger zijn, besteden zij daar echter wel veel tijd aan: 9,4 uur gemiddeld per week.

Ook ontvangers van andere uitkeringen zijn meestal veel uren actief. Zo besteden vrijwilligers met een arbeidsongeschiktheidsuitkering gemiddeld ruim 7 uur per week aan vrijwilligerswerk. De kleine groep vrijwilligers met een werk-

6. Aandeel vrijwilligers, bevolking van 18 jaar of ouder, naar voornaamste inkomensbron, 2008

7. Gemiddeld aantal uren vrijwilligerswerk per week van vrijwilligers van 18 jaar of ouder naar voornaamste inkomensbron, 2008

loosheidsuitkering is gemiddeld zelfs meer dan 8 uur per week actief.

6. Arbeidsvolume

In deze bijdrage is beschreven wie vrijwilligerswerk doen en hoeveel tijd vrijwilligers daaraan besteden. Daarbij lag de nadruk op de rol die de positie op de arbeidsmarkt daarbij speelt. Maar wat is nu het aandeel van vrijwilligerswerk op het totale arbeidsvolume?

Het arbeidsvolume van vrijwilligers is de totale tijd die door vrijwilligers samen wordt besteed aan vrijwilligerswerk, uitgedrukt in arbeidsjaren. Een arbeidsjaar is de hoeveelheid tijd die aan arbeid wordt besteed door iemand die voltijd en gedurende het hele jaar actief is. In 2009 bedroeg het totale arbeidsvolume van vrijwilligerswerk circa 363 duizend arbeidsjaren. Dit komt overeen met 363 duizend personen die voltijd, het hele jaar vrijwilligerswerk doen, waarbij voor een voltijd werkweek 38 uur wordt gerekend. Het aantal vrijwilligers is in 2009 bijna een kwart meer dan in 2001. Het arbeidsvolume van vrijwilligerswerk is in 2009 16 procent hoger dan in 2001. Dat het arbeidsvolume minder sterk is gestegen komt doordat de bestede uren van vrijwilligers tussen 2001 en 2009 in dezelfde periode wat zijn afgenomen.

Het arbeidsvolume van vrijwilligerswerk kan vervolgens worden gerelateerd aan het totale arbeidsvolume. Dit is de som van volume betaald werk en (onbetaald) vrijwilligerswerk samen. Gemiddeld over de periode 2001–2009 blijkt dan dat 4,8 procent van het totale arbeidsvolume uit vrijwilligerswerk bestaat.

Het grootste deel van het vrijwilligersarbeidsvolume, bijna een derde, werd in 2009 besteed aan werk voor sport-, hobby- of cultuurorganisatie. Een vijfde deel werd besteed aan 'andere organisaties', gevolgd door kerk en levensbeschouwing (17 procent), verzorging en verpleging (14 procent) en school, jeugd- en buurthuis, scouting (13 procent). Aan vakbond, bedrijfsorganisatie, politieke partij en actiegroep, ten slotte, werd vier procent van het vrijwilligerswerk besteed. Tussen 2001 en 2009 is de verdeling van het arbeidsvolume van vrijwilligers over de verschillende organisatietypen nagenoeg gelijk gebleven.

7. Conclusie

In deze bijdrage lag de nadruk op betaald werk en vrijwilligerswerk. Nagegaan is of het hebben van betaald werk, voor één uur per week of meer, er toe leidt dat mensen minder vrijwilligerswerk doen. Dit blijkt het geval. Het verschil in het aandeel vrijwilligers tussen werkenden en niet-werkenden is echter gering, zeker in vergelijking met andere kenmerken zoals opleidingsniveau of leeftijd. Niet-werkenden besteden gemiddeld echter dubbel zoveel tijd aan vrijwilligerswerk dan werkenden. Deze laatste groep lijkt zich dus minder intensief met vrijwilligerswerk bezig te houden. Uit gegevens van het Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS) kan worden afgeleid dat werkenden vooral vaker incidenteel actief zijn.

De omvang van de baan speelt ook een rol. Werkenden zijn vaker actief als zij minder tijd aan een betaalde baan besteden. Het grootste aandeel vrijwilligers is te vinden bij mensen die werkzaam zijn in een kleine deeltijdbaan tot 20 uur per week. Deze vrijwilligers besteden echter nauwelijks meer tijd aan vrijwilligerswerk dan vrijwilligers met grotere betaalde banen. Andere kenmerken van de baan zijn veel minder van belang.

Van de niet-werkenden zijn vooral degenen zonder eigen inkomsten en gepensioneerden als vrijwilliger actief. Scholieren en studenten, maar ook ontvangers van een bijstandsuitkering doen minder vaak vrijwilligerswerk. Als het gaat om de tijd die vrijwilligers aan hun activiteiten besteden, dan doen vooral mensen met een uitkering veel, bijvoorbeeld degenen met bijstand, arbeidsongeschiktheid of werkloosheid. Op grond van deze bevindingen zou geconcludeerd kunnen worden dat een grotere arbeidsparticipatie negatieve gevolgen zal hebben voor het vrijwilligerswerk. De laatste jaren is het vrijwilligerswerk echter niet gedaald. Het arbeidsvolume van vrijwilligerswerk is licht toegenomen, terwijl de arbeidsparticipatie ook is toegenomen. Mogelijk zijn er andere ontwikkelingen geweest die een dempend effect hebben gehad, bijvoorbeeld een toenemend opleidingsniveau of de toenemende vergrijzing van de bevolking.

Technische toelichting

De gegevens over vrijwilligers zijn afkomstig uit de Enquête Beroepsbevolking (EBB). De EBB is een steekproefonder-

Staat 1
Aantal vrijwilligers, gemiddeld aantal uren vrijwilligerswerk per week en arbeidsvolume, personen van 18 jaar en ouder

	Vrijwilligerswerk		Arbeidsvolume vrijwilligerswerk en betaalde arbeid			
	Aantal vrijwilligers	Gemiddeld aantal uren per week	Vrijwilligerswerk	Betaalde arbeid	Totaal arbeidsvolume	Aandeel vrijwilligerswerk
	x 1 000	uren	1 000 arbeidsjaren			%
2001	2 278	5,2	314	6 584	6 944	4,5
2002	2 434	5,1	324	6 592	6 964	4,7
2003	2 509	4,9	324	6 528	6 901	4,7
2004	2 603	5,0	340	6 501	6 891	4,9
2005	2 589	5,0	343	6 528	6 924	4,9
2006	2 760	5,0	363	6 646	7 068	5,1
2007	2 681	5,0	353	6 817	7 228	4,9
2008	2 759	4,9	353	6 980	7 386	4,8
2009	2 838	4,9	363	6 952	7 372	4,9

zoek onder personen die in Nederland wonen, met uitzondering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking). Voor de EBB wordt elk jaar een steekproef getrokken van ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking.

Aan de EBB is informatie gekoppeld over het inkomen en de voornaamste inkomstenbron afkomstig uit het Sociaal Statistisch Bestand (SSB). De voornaamste inkomstenbron is bepaald door het zwaartepunt van de inkomsten te bepalen. Zo wordt een persoon die het grootste deel van zijn of haar inkomen uit een bijstandsuitkering ontvangt ingedeeld bij de groep die bijstand heeft. Het is wel mogelijk dat deze persoon daarnaast ook werkt, al zal dit een relatief kleine baan zijn.

De meeste respondenten geven de uren vrijwilligerswerk per week op, maar er is ook een mogelijkheid geboden om dit per maand of jaar te doen. In deze bijdrage is het aantal uren vrijwilligerswerk als volgt omgerekend naar uren per week: uren per week = uren per maand * 12/52 en uren per week = uren per jaar / 40. Wanneer iemand vrijwilligerswerk voor meerdere organisaties doet, dan is het totale aantal opgegeven uren over die organisaties verdeeld. Met de EBB wordt een schatting verkregen van het gemiddelde aantal vrijwilligers in een jaar. Door de wekelijkse uren van deze vrijwilligers te sommeren en te delen door het aantal uren van een voltijdweek, wordt een schatting van het aantal arbeidsjaren vrijwilligerswerk voor het betreffende jaar verkregen. Daarbij is uitgegaan van een voltijdweek van 38 uur. Eenzelfde methodiek is toegepast voor het berekenen van het arbeidsvolume betaalde arbeid op basis van de wekelijkse uren van respondenten die betaald werk verrichten.

Literatuur

Arts, K. en S. te Riele (2010) Vrijwilligerswerk. In: H. Schmeets (red.) Sociale Samenhang: Participatie, Vertrouwen en Integratie. Den Haag/Heerlen: CBS.

Bekkers, R.H.F.P. en E.J. Boezeman (2009). Geven van tijd: vrijwilligerswerk. In: Th.N.M. Schyut, B.M. Gouwenberg en R.H.F.P. Bekkers (red), Geven in Nederland 2009. Giften, Nalatenschappen, Sponsoring en Vrijwilligerswerk, blz 88–101. Reed Business BV, Vrije Universiteit, Amsterdam.

CBS (1992). Vrijwilligerswerk en betaald werk: een duurzaam huwelijk? Sociaal-culturele berichten 92-10. CBS, Voorburg/Heerlen.

Dekker, P., De Hart, J. en L. Faulk (2007). Toekomstverkenning vrijwillige inzet, 2007. Den Haag: SCP.

Dekker, P. en J. de Hart (2009) Vrijwilligerswerk in meervoud. Civil society en vrijwilligerswerk. Den Haag: SCP.

Devilee, J. (2005) Vrijwilligersorganisaties onderzocht. Den Haag: SCP.

Faulk, L. (2009). In gesprek met vrijwilligers. In: Dekker, P. en J. de Hart (red.) Vrijwilligerswerk in meervoud. Civil society en vrijwilligerswerk. Den Haag: SCP, 83-106.

Ingen, van (2009). Wat kenmerkt de vrijwilliger? Tijdbestedingspatronen en levensfasen tussen 1975 en 2005. In: Dekker, P. en J. de Hart (red.) Vrijwilligerswerk in meervoud. Civil society en vrijwilligerswerk. Den Haag: SCP, 64-82.

Knulst, W. en K. Van Eijck (2003) Old soldiers never die. Op zoek naar een verklaring voor de disproportionele vergrijzing van het vrijwilligerscorps in Nederland tussen 1985 en 2000. Mens en Maatschappij, 78 (2).

Putnam, R. D. (2000). Bowling alone: The collapse and revival of American community. New York: Simon & Schuster.

Riele, S. te en H. Schmeets (2010). Weinig mensen sociaal aan de kant. In: Bie, R. van der, Gaalen, R. van, Goede, W. de, Jonge, T. de en N. Kooiman (red.) De Nederlandse Samenleving. Den Haag/Heerlen: CBS, 187-195.

Noot in de tekst

¹⁾ Bij het hoogste inkomenskintiel gaat om personen van 18 jaar of ouder die behoren tot de huishoudens met de 20 procent hoogste gestandaardiseerde besteedbare inkomens.

Tabel 1
Bevolking van 18 jaar of ouder naar aandeel vrijwilligers en uren vrijwilligerswerk per week, 2009

	Totale bevolking			Vrijwilligers	
	Aantal personen	Aandeel dat vrijwilligerswerk doet	Uren vrijwilligerswerk per week per hoofd van de bevolking	Aantal personen	Uren vrijwilligerswerk per week per vrijwilliger
	<i>x 1 000</i>	%	<i>uren</i>	<i>x 1 000</i>	<i>uren</i>
Totale bevolking	12 795	22	1,1	2 838	4,9
<i>Geslacht</i>					
mannen	6 290	22	1,2	1 368	5,5
vrouwen	6 505	23	1,0	1 470	4,3
<i>Leeftijd</i>					
18 tot 25 jaar	1 399	14	0,6	196	4,5
25 tot 35 jaar	1 982	16	0,6	316	3,7
35 tot 45 jaar	2 485	24	0,8	596	3,4
45 tot 55 jaar	2 429	25	1,1	609	4,5
55 tot 65 jaar	2 121	27	1,7	581	6,2
65 tot 75 jaar	1 358	28	1,8	379	6,5
75 jaar of ouder	1 022	16	0,9	161	5,9
<i>Herkomstgroepering</i>					
autochtonen	10 378	24	1,1	2 501	4,8
westerse allochtonen	1 215	18	1,0	217	5,3
niet-westerse allochtonen	1 202	10	0,6	121	6,1
<i>Hoogst behaald opleidingsniveau</i>					
basisonderwijs	1 231	12	0,7	144	6,0
VMBO AVO onderbouw	3 075	17	0,9	535	5,0
HAVO, VWO, MBO	5 090	24	1,1	1 196	4,9
HBO/WO	3 362	29	1,3	960	4,6
onbekend	37	.	.	.	.
<i>Percentiel huishoudensinkomen</i>					
1 tot 20%	1 700	17	1,1	294	6,2
20 tot 40%	2 234	20	1,0	446	5,1
40 tot 60%	2 562	22	1,1	568	4,8
60 tot 80%	2 879	24	1,1	701	4,5
80 t/m 100%	2 999	26	1,2	774	4,5
onbekend	422	.	.	.	.
<i>Samenstelling huishouden</i>					
eenpersoonshuishouden	2 656	20	1,2	526	6,0
eenouderhuishouden	675	14	0,7	96	5,1
paar zonder thuiswonende kinderen	4 480	23	1,3	1 024	5,6
paar met thuiswonenden kinderen	4 984	24	0,9	1 193	3,7
<i>Stedelijkheid gemeente</i>					
zeer sterk stedelijk	2 494	16	0,9	410	5,7
sterk stedelijk	3 602	20	1,0	704	5,1
matig stedelijk	2 413	23	1,1	547	4,8
weinig stedelijk	2 755	27	1,3	745	4,7
niet stedelijk	1 531	28	1,2	432	4,1
<i>Werkzaam</i>					
niet werkend	4 635	23	1,6	1 085	6,8
werkend	8 160	21	0,8	1 753	3,7
<i>Beroepsbevolking</i>					
werkzame beroepsbevolking	7 482	21	0,8	1 562	3,6
werkloze beroepsbevolking	362	22	1,5	80	6,9
niet beroepsbevolking	4 951	24	1,5	1 196	6,4
Totaal werkende bevolking	8 160	21	0,8	1 753	3,7
<i>Uren werk</i>					
1 tot 12 uur	678	28	1,2	191	4,3
12 tot 20 uur	702	28	0,9	194	3,4
20 tot 28 uur	1 124	24	0,8	266	3,3
28 tot 35 uur	1 112	20	0,7	218	3,3
35 uur of meer	4 545	19	0,7	884	3,8
<i>Positie in de werkring</i>					
vast dienstverband, vaste uren	6 016	21	0,8	1 287	3,5
inval-, oproep- of uitzendkracht	487	20	0,9	98	4,3
geen vast dienstverband	293	17	0,7	49	4,3
geen vaste uren	160	21	0,8	34	4,0
zelfstandig	1 204	24	0,9	286	4,0
<i>Beroepsniveau</i>					
elementaire beroepen en lagere beroepen	2 606	17	0,6	430	3,8
middelbare beroepen	3 001	21	0,8	645	3,6
hogere - en wetenschappelijke beroepen	2 452	27	1,0	655	3,6
onbekend	101	.	.	.	.
<i>Economische activiteit van het bedrijf</i>					
landbouw, bosbouw en visserij	210	28	0,9	58	3,3
nijverheid en energie	1 535	20	0,7	303	3,7
commerciële dienstverlening	3 439	19	0,7	651	3,8
niet-commerciële dienstverlening	2 860	25	0,9	709	3,5
onbekend	116	.	.	.	.

Tabel 1
Bevolking van 18 jaar of ouder naar aandeel vrijwilligers en uren vrijwilligerswerk per week, 2009 (slot)

	Totale bevolking			Vrijwilligers	
	Aantal personen	Aandeel dat vrijwilligerswerk doet	Uren vrijwilligerswerk per week per hoofd van de bevolking	Aantal personen	Uren vrijwilligerswerk per week per vrijwilliger
	<i>x 1 000</i>	%	<i>uren</i>	<i>x 1 000</i>	<i>uren</i>
<i>Werktijdenregeling</i>					
regelmatig	3 431	21	0,8	735	3,6
avond en/of nacht	3 497	22	0,8	782	3,7
ploegendienst	383	17	0,6	64	3,7
weekend	850	20	0,8	173	3,8
<i>Reistijd van en naar het werk</i>					
0 tot 25 minuten	3 649	23	0,9	822	3,8
25 tot 45 minuten	1 649	21	0,7	339	3,6
45 tot 65 minuten	1 264	21	0,8	269	3,6
65 minuten tot 2 uur	729	22	0,8	161	3,5
2 uur of meer	505	20	0,7	101	3,6
onbekend	364	.	.	.	.
<i>Werkt thuis</i>					
regelmatig	2 420	25	0,9	608	3,7
soms	924	24	0,8	225	3,4
nooit	4 817	19	0,7	920	3,7
<i>Overwerk</i>					
regelmatig	2 165	23	0,8	490	3,6
soms	1 886	20	0,7	384	3,5
nooit	4 109	21	0,8	879	3,8
<i>Voornaamste inkomstenbron (2008)</i>					
Totaal	12 713	22	1,1	2 759	4,9
werknemer	6 465	21	0,8	1 348	3,6
zelfstandige	746	21	0,8	158	3,6
arbeidsongeschiktheidsuitkering	496	22	1,5	108	7,1
werkloosheidsuitkering (WW)	109	26	2,1	28	8,3
bijstandsuitkering	264	19	1,7	49	9,4
overige uitkering	146	21	1,4	31	6,5
pensioen	2 617	24	1,6	631	6,6
scholier/student	624	18	0,8	112	4,5
geen inkomstenbron	896	27	1,6	245	5,8
onbekend	348	.	.	.	.

Bron: CBS, EBB en SSB.